

ÇOCUK, YAŞLI VE MALULLERİN SAĞLIK HİZMETİNDEN YARARLANMASINA İLİŞKİN MEVZUAT

İÇİNDEKİLER

- Çocukların Sağlık Hizmetlerinden Faydalanmalarına İlişkin Mevzuat
- Yaşlıların Sağlık Hizmetlerinden Faydalanmalarına İlişkin Mevzuat
- Malullerin Sağlık Hizmetlerinden Faydalanmalarına İlişkin Mevzuat

HEDEFLER

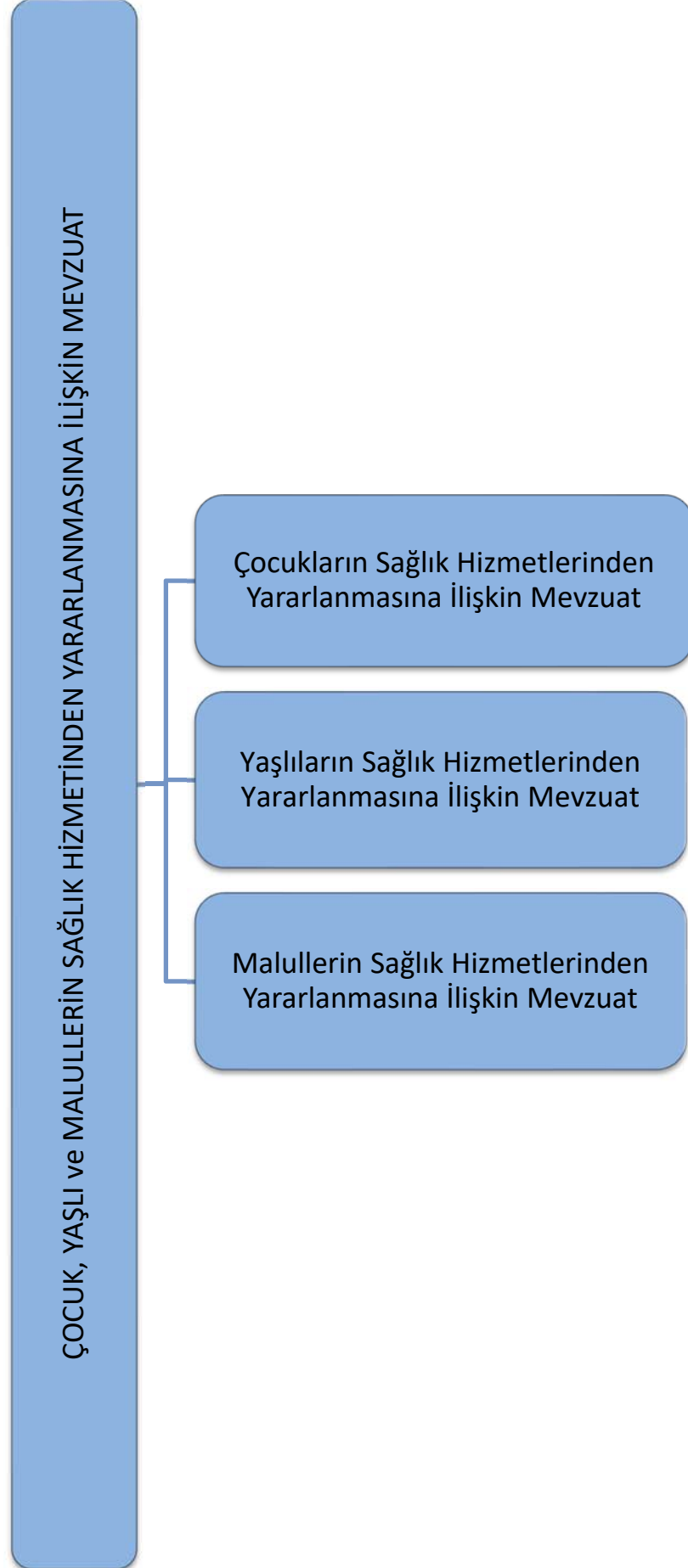
- Bu üniteyi çalıştıktan sonra;
- Çocuk, yaşlı ve malullerin sağlık haklarından yararlanabilmeleri için gereken koşulları ve bu konuya ilişkin haklarını öğrenebileceksiniz.

Atatürk Üniversitesi
Açıköğretim Fakültesi

SAĞLIK KURUMLARI VE SOSYAL GÜVENLİK MEVZUATI Öğr. Gör. Pınar AVCİ

ÜNİTE
10

GİRİŞ

Sağlık hakkı, anayasal olarak temel bir hak olup devlet bu hakkın kullanılmasında tüm vatandaşlarına eşit imkân sağlamakla yükümlüdür. Sosyal devlet olmanın getirdiği yükümlülüklerden biri olarak korunması gereken ve yardıma muhtaç kişileri korumak ve kollamak, bu kişilere bakmak en önemli unsurlardan biridir. Bunun yanında T.C. Anayasası'nın 56. maddesinin son fıkrasında "*Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.*" düzenlemesi mevcuttur. Buna göre devlet, sağlık hizmeti sunarken bu hizmeti yaygın hâle getirmek için düzenleme yapma yetkisine sahiptir. Bu düzenlemeler, ekonomik veya sosyal olarak zayıf konumda bulunan kişileri de göz önünde tutarak bunlara en temel haklardan biri olan sağlık hizmetinden yararlanma hakkını kullanabilecekleri imkânları sağlar. Çocuklar, alışlagelmiş olarak anne-babalarının kendilerine sunduğu sağlık hizmetinden faydalanırlar. Ancak bazı durumlarda, örneğin anne-babanın sağlık hizmetinden faydalanamadıklarında, yani anne veya babanın sigortalı olmaması durumunda, herhangi bir sağlık sorununda devlet bu hizmeti genel sağlık sigortası yolu ile sağlık hizmetini sunacaktır. Bunun dışında anne-babası olmayan sosyal hizmet kurumlarında barınan çocuklara da sağlık hizmeti devlet güvencesi ile sunulmaktadır.

Korunması gereken bir diğer unsur olan yaşlılar için ise yine herhangi bir sigortanın bulunmaması durumunda sağlık hizmeti devlet tarafından sunulur. Genel sağlık sigortasına ilişkin düzenlemeye göre 65 yaşından büyük yaşlılar, prim ödeme yükümlülüğüne bakılmaksızın ve prim ödeme yükümlülüğü aranmaksızın sigortalı sayılmaktadır.

Malul olan kişiler de devletin koruması altındadırlar ve sağlık hizmetlerinden bu garanti ile faydalanırlar.

5510 sayılı Kanun ile yürürlüğe giren ve sosyal güvenlik hukuku açısından da önemli bir düzenleme olan genel sağlık sigortası, 18 yaşından küçükleri ve 65 yaşından büyük yaşlıları prim ödeme yükümlülüğüne bakılmaksızın ve prim ödeme yükümlülüğü aranmaksızın sigortalı saymaktadır.

Genel sağlık sigortası; kişilerin öncelikle sağlıklarının korunması, sağlık riskleriyle karşılaşmaları hâlinde oluşan harcamanın finansmanını sağlayan sigorta olarak tanımlanmıştır.

Bu ünite de sağlık hizmetlerinden yararlanma hususunda çocuk, yaşlı ve malulleri ilgilendiren mevzuat her bir unsur için ayrı ayrı incelenecektir.

ÇOCUKLARIN SAĞLIK HİZMETLERİNDEN YARARLANMASINA İLİŞKİN

Mevzuat

Hukuk sistemimizde çocuklara ilişkin düzenlemeler yer almasına rağmen çocuk kavramı tanımlanmamıştır. Bu nedenle genel düzenlemeler içinde bulunan

Malul olan kişiler de devletin koruması altındadırlar ve sağlık hizmetlerinden bu garanti ile faydalanırlar.

çocuk kavramlarına değineceğiz.

Medeni Kanun ve İş Kanunu'nda çocuk sayılmak için farklı yaş sınırları mevcuttur. Bunun yanında uluslararası bir düzenleme olması nedeniyle Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin birinci maddesi çocuk kavramını "*on sekiz yaşından küçük insan*" olarak tanımlamıştır.

Medeni hukuk "çocuğu", ana ve babaya soy bağıyla bağlı olan, ana babanın soyundan gelen, onlardan türeyen kişi olarak tanımlamaktadır. Çocukluğun "erginlik" ile son bulacağı anlaşılmaktadır. Erginliğin ise on sekiz yaşının tamamlanmasıyla başlayacağı belirtilmiştir.

İş hukukunda çocuğun tarifi yapılmamıştır. Ancak "çocuk" kavramını içeren hükümler, Türk İş Mevzuatı içinde yer almaktadır. İş Kanunu'na uygun olarak çıkarılan "*Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik*"in 8. maddesinde "*genç işçi*", 15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış kişi; "çocuk" ise 14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini tamamlamış kişi olarak tanımlanmıştır.

Bu tanımlamalar ışığında 18 yaşını tamamlayan kişinin çocuk sayılacağı anlaşılmakla beraber bazı özel durumlarda Medeni Kanun açısından ve İş Kanunu açısından 18 yaşını tamamlamamış kişilerin ergin gibi muamele görmeleri mümkündür. Sağlık hizmetlerinden yararlanmada ise bu durumları da göz önünde bulundurmak yerinde olacaktır.

Genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişiler, 5510 sayılı Kanun'da belirtilmiştir. Bakmakla yükümlü olunan çocuk kavramı; 18 yaşını, lise ve dengi öğrenim görmesi hâlinde veya 5/6/1986 tarihli ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'nda belirtilen aday çıraklık ve çıraklık eğitimi ile işletmelerde mesleki eğitim görmesi hâlinde 20 yaşını, yüksek öğrenim görmesi hâlinde 25 yaşını doldurmamış ve evli olmayan çocukları ile yaşına bakılmaksızın çalışma gücünü en az %60 oranında yitirdiği kurum sağlık kurulu tarafından tespit edilen evli olmayan çocukları kapsar.

Çocuğun sağlık hizmetinden faydalanmaya başlayabilmesi için nüfus müdürlüğüne kaydının yapılması gerekir. Bu işlemin ardından Sağlık Provizyon Aktivasyon Sistemi ile otomatik olarak yeni doğan çocukların aktivasyon işlemleri yapılır. Ayrıca belirtmek gerekir ki çocuğun ebeveynlerinden biri üzerinden bakmakla yükümlü olunan kapsamında sağlık aktivasyonu yapılmış ise müracaat ve yazılı talep hâlinde bu kayıt değiştirilerek diğer ebeveyni üzerinden çocuğun hak sahipliği açılabilir.

5510 sayılı Kanun'dan önce 506, 1479, 5434 sayılı Kanun'lara göre kız çocukları evlenene kadar veya boşandıktan sonra ölene kadar anne veya babaları üzerinden sağlık hizmetlerinden faydalanmakta idiler. Erkek çocukları ise 506, 1479 ve 5434 sayılı Kanun'a göre yaş ve eğitim durumuna bağlı olarak 657 sayılı Kanun'un 209'uncu maddesine göre ise 25 yaşına kadar eğitim şartı aranmaksızın sağlık hizmetlerinden yararlanmakta idi. 5510 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesinin 10 numaralı alt bendi ile; 18 yaşını, lise ve dengi öğrenim görmesi hâlinde 20

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin birinci maddesi çocuk kavramını "on sekiz yaşından küçük insan" olarak tanımlamıştır.

yaşını, yükseköğrenim görmesi hâlinde 25 yaşını doldurmamış ve evli olmayan çocukları ile yaşına bakılmaksızın çalışma gücünü en az %60 oranında yitirdiği kurum sağlık kurulu tarafından tespit edilen evli olmayan çocukları şartı getirilmiştir.

Ancak kurum, halktan gelen talepleri dikkate alarak kız çocukları hakkında, kanunun yürürlük tarihinden önce (1/10/2008) ilgili kanunlara göre bakmakla yükümlü olunan kız çocukları, durumlarında *değişiklik oluncaya kadar yani işe girmedikleri veya evlenmedikleri sürece* sağlık yardımları anne ve babaları üzerinden verilir, evlendikleri ve işe girmeleri hâlinde bu kanun hükümlerine tabi olur, şeklindeki uygulamayı 6111 sayılı Yasa ile Mart/2011 tarihinden itibaren kanunun geçici 12'inci maddesinde değişiklik yaparak durum değişikliklerinin sona ermesi, yani boşanmaları veya işten çıkmaları hâlinde tekrar anne ve babaları üzerinden sağlık hizmetlerinden yararlanmaları şeklinde düzenlenerek mağduriyetler ortadan kaldırılmıştır.

18 yaşını geçmemiş ve ailesi tarafından bakılması gereken küçüklerin durumu ise anne-babanın evli ve bir arada olması hâlinde ve ayrı olmaları hâlinde farklılık gösterir. Anne ve babanın evli ve bir arada olması hâlinde; ebeveynlerden yalnız birinin sigortalı olması hâlinde çocuklar sigortalı olan ebeveyn üzerinden herhangi bir işleme gerek kalmadan otomatik olarak sağlık hizmetlerinden faydalandırılır. Ancak ebeveynlerin ikisinin de genel sağlık sigortalısı olması hâlinde çocuklar baba üzerinden faydalandırılır.

Anne ve babası boşanmış çocukların genel sağlık sigortası kapsamındaki hakları, mahkeme kararı ile velayet hakkı verilmiş olan genel sağlık sigortalısı ana ya da baba üzerinden sağlanır. Ancak velayet hakkı verilmeyen kişinin üzerinden de sağlık hizmeti sağlanabilir. Bu durum, çocuğun sağlık hizmeti haklarından yararlandırılacağı anne ya da baba tarafından kuruma verilecek bir dilekçe ile belgelenir. Dolayısıyla anne ve babası boşanan çocukların genel sağlık sigortalılığı kesintiye uğramaz.

Bunlar dışında genel sağlık sigortalısı olması gerektiği hâlde, tescili yapılmamış olan ana ve babaların çocukları sağlık hizmeti sunucularına başvurduğu tarih itibarıyla ana ve babalar genel sağlık sigortalısı sayılmak suretiyle 18 yaşını dolduruncaya kadar bakmakla yükümlü olunan kişi olarak genel sağlık sigortalısı sayılacaklardır.

Ana ve babası tarafından bakmakla yükümlü olunan kişi dahi olsa genel sağlık sigortasına ilişkin primlerinin ödenmemesi hâlinde 18 yaşını dolduruncaya kadar genel sağlık sigortalısı sayılacaklardır. 18 yaşından küçük çocuğun ana ve babasının hayatta olmadığına ya da gaiplik işlemi başlatıldığına tespit edilmesi hâlinde 60/c-7 kapsamında genel sağlık sigortası kapsamına alınmaktadır.

Ana ve babası olmadığı hâlde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu hizmetlerinden faydalanmayan çocuklar, genel sağlık sigortalısı sayılacaklardır.

5510 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentleri gereği sigortalı sayılıp bir meslek veya sanat okulunu bitirenlerden 22/11/2001

Ebeveynlerin ikisinin de genel sağlık sigortalısı olması hâlinde çocuklar baba üzerinden faydalandırılır.

tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanun'u hükümlerine göre mahkemece ergin kılınmak suretiyle, öğrenimleriyle ilgili görevlerde çalışanlar hariç, 18 yaşını doldurmamış olanlar genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olunan kişi olarak genel sağlık sigortalısı sayılacaklardır.

Diğer taraftan eğitim durumuna bağlı olarak sağlık yardımları 20 ve 25 yaşına kadar uzatılacak çocukların aktivasyonlarının devam etmesi için, *her öğrenim dönemi başında* öğrenci belgelerinin kurum ünitelerine ibrazı ve yazılı talepleri gerekmektedir. Eski kanunlara tabi emeklilerin kız çocukları ile 5434 sayılı Kanun'a tabi erkek çocuklarında öğrenci belgesi gerekmediğinden, bunların aktivasyonları otomatik olarak açılmaktadır. Öğrencilik kavramına yüksek lisans ve doktora yapan öğrencilerin girdiğini de bu noktada belirtmek gerekir. Bu kişiler de öğrenim gördükleri sürece 25 yaşına kadar sağlık hak sahipliğinden yararlanmaktadırlar.

5434 sayılı Kanun'a tabi sigortalının 25 yaşını doldurmamış erkek çocuklarından durum değişikliği (evlenme, işe girme, 5434 sayılı Kanun'a tabi ebeveynin emekli olması) olup daha sonra durum değişikliği ortadan kalkanlar da ancak öğrenci olmaları hâlinde anne/babaları üzerinden sağlığa müstahak olmaktadır. Bu hâlde öğrenci belgelerinin ünitelere ibrazı ve yazılı talep gerekmektedir. Aynı kanuna tabi kız çocukları için ise sadece ünitelere yazılı müracaat yeterli olmaktadır. Eski kanunlara tabi diğer erkek çocukları için yine öğrenci belgelerinin sosyal güvenlik ünitelerine ibrazı ve yazılı talep gerekmektedir. Eski sosyal güvenlik kanunlarına tabi diğer kız çocukları için ise yazılı talep yeterlidir.

Kız çocuklarından durum değişikliği (evlenme, işe girme) olması nedeniyle anne veya babası üzerinden hak sahipliği sona erdirilen, daha sonra durum değişikliği ortadan kalkan (boşanma ve işten ayrılma gibi) ve devir tarihinden önce anne ve babası üzerinden hak sahipliği olmasına rağmen hak sahiplikleri SPAS üzerinden oluşturulmayan kız çocuklarının ilgili kanunlarına göre Sosyal Güvenlik Kurumuna başvurmaları hâlinde sağlıktan faydalanabileceklerdir.

YAŞLILARIN SAĞLIK HİZMETLERİNDEN YARARLANMASINA İLİŞKİN

Mevzuat

"Yaşlılık" sözlük anlamı olarak yaşlı olma, artmış yaşın etkilerini gösterme hâli olarak tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü 65 yaş ve üstünü yaşlı, 85 yaş ve üzerini çok yaşlı olarak tanımlamıştır. Hukuk düzenimizdeki düzenlemelerden yaşlılık kavramı için 65 yaş ve üstü olarak anlaşılmaktadır.

Sağlık hizmetlerinden yararlanmada yaşlıları:

Sigortalı olan yaşlılar, isteğe bağlı sigortalı olan yaşlılar, herhangi bir sigortası olmayan ancak 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler, herhangi bir sigortası olmayan ancak 2828 sayılı Sosyal Hizmetler

Öğrencilik kavramına yüksek lisans ve doktora yapan öğrencilerin girdiğini de bu noktada belirtmek gerekir.

ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu hükümlerine göre korunma, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden ücretsiz faydalanan kişiler ve ayrıca yine genel sağlık sigortalısının, sigortalı veya isteğe bağlı sigortalı sayılmayan, kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olan ana ve babası olarak sınıflandırmak gerekecektir.

Sigortalı olan ve isteğe bağlı olarak sigortalı olan kişiler, **yaşlılık sigortası** olarak adlandırılan güvenceden faydalanırlar. Bu güvence aylık ve sağlık hizmetlerinden faydalanma imkânı sağlar. Konumuz itibarıyla bu sigortanın sağlık hizmetlerine ilişkin kısmından bahsetmemiz yerinde olacaktır.

5510 sayılı Kanun'da, yaşlılık aylığı almakta olanlar, herhangi bir tescile gerek olmadan genel sağlık sigortası kapsamına alınmıştır. Yaşlılık aylığı alanlar ve bunların hak sahiplerinin sağlık yardımları genel sağlık sigortasından karşılanır.

2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun'a göre;

- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından muhtaç olduğuna karar verilen 65 yaşını doldurmuş Türkvatandaşlarına,
- Başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek şekilde engelli olduklarını ilgili mevzuatı çerçevesinde alınacak sağlık kurulu raporu ile kanıtlayan kişilere yaşlılık aylığı bağlanacağı için bu kişiler sağlık hizmetlerinden genel sağlık sigortası kapsamında faydalanırlar.

2822 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun amacı; korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektir. Bu kanuna göre *"İhtiyacı olan yaşlı; sosyal veya ekonomik yönden yoksunluk içinde olup korunmaya, bakıma ve yardıma ihtiyacı olan yaşlı statüsündeki kişidir."* İhtiyacı olan, engelli ve yaşlıların hayatlarını sağlık, huzur ve güven içinde sürdürmesi, ihtiyacı olan engellilerin toplum içinde kendi kendilerini idare edebilecek ve üretken hâle gelebilecek şekilde bakım ve rehabilitasyonlarının yapılması, bunlardan tedavisi mümkün olmayanların sürekli bakım altına alınması amacıyla gerekli her türlü tertip ve tedbir alınır.

Sigortalı olan ve isteğe bağlı olarak sigortalı olan kişiler yaşlılık sigortası olarak adlandırılan güvenceden faydalanırlar.

MALULLERİN SAĞLIK HİZMETLERİNDEN YARARLANMASINA İLİŞKİN

Mevzuat

Malullük; çalışma gücünün sürekli biçimde kısmen veya tamamen kaybedilmesi sonucunu doğuran sağlık bozukluğu hâlidir. Bir görüşe göre malullük sakatlığın belli bir düzeye gelmiş halidir. *Malullük sürekli iş göremezlik hâlini oluşturur. Bu durum devam ettiği sürece sigortalıya yardım sağlanır. Malullük hâlinde yapılan yardım, sigortalıya malullük aylığı bağlanmasıdır. Sağlığın bozulması hâlinde sürekli bir iş göremezlik hâli yaratan malullük bu yönü itibarıyla erken emekliliğe benzemektedir. Malullük tüm sigortalılar için geçerli bir risk*

durumundadır. 5510 sayılı Kanun'da kamu görevlileri, harp ve vazife malulleri için ayrı düzenlemeler mevcuttur.

5510 sayılı Kanun'un 25. maddesine göre; sigortalının veya işverenin talebi üzerine kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu, 4'üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün veya iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60'ını, (c) bendi kapsamındaki sigortalılar için çalışma gücünün en az %60'ını veya vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücünü kaybettiği, kurumun sağlık kurulunca tespit edilen sigortalı, **malul** sayılır.

- Üretim gücünün %60 oranında kaybedilmesi,
- Malullük durumunun çalışmaya başladıktan sonra ortaya çıkması,
- SGK tarafından malullük durumunu saptanması,
- Belli bir süre prim ödemiş olması,
- İstekte bulunmuş olması.

Malullüğün tespiti

Bağlı bulunan sosyal güvenlik il veya merkez müdürlüğünün ilgili servislerine bir dilekçe ile başvurulması gerekmektedir. İlgili servislerce, durumu bildirir sağlık kurulu raporlarının temin edileceği yetkili hastanelere sevk işlemi gerçekleştirilir.

Kamu görevlilerinin ise temin edecekleri raporu ve talep dilekçelerini çalıştıkları kuruma ibraz etmeleri gerekmektedir.

Maluliyet tespiti işlemi, çalışma gücü kaybı ve meslekte kazanma gücü kaybı oranlarını, erken yaşlanma hâlini, vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücü kaybını ve malullük derecelerini belirlemeye yetkili hekimlerden ve/veya dış hekimlerinden oluşan kurum sağlık kurullarınca yerine getirilir.

Kurullar bu değerlendirmeyi yaparken kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca düzenlenecek raporları ve dayanağı tıbbi belgeleri, ilgili mevzuat hükümleri kapsamında değerlendirir.

Ara karar

Yapılan değerlendirme neticesinde maluldür, malül değildir, kararları verilebileceği gibi ara karar da verilebilmektedir.

Sigortalının durumu değerlendirilirken sağlık kurulu raporu veya dosyasındaki karara esas alınacak belgelerin yetersiz veya eksik olduğu durumlarda; gerekli olan tıbbi bilgi ve belgelerin tamamlanarak daha doğru değerlendirme yapılabilmesi amacıyla verilen karardır.

Kontrol muayenesi

Kurum sağlık kurulunca malul olduğuna karar verilmiş olan sigortalı;

- Kurumca yürütülen soruşturma nedeniyle,

Malullük sürekli iş göremezlik hâlini oluşturur. Bu durum devam ettiği sürece sigortalıya yardım sağlanır.

- Maluliyete ilişkin Kurumca verilen karar gereği,
- Malullük, vazife malullüğü aylığı bağlanmış sigortalıların malullük durumlarında artma veya başka birinin sürekli bakımına muhtaç olduklarına ilişkin talepleri hâlinde,
- İhbar ve şikâyet hâlinde, kontrol muayenesine tabi tutulabilir.

Bu kontrol muayenesine ilişkin değerlendirme yine kurum sağlık kurulunca yapılır.

Yapılan değerlendirmeler neticesinde kendisine malullük aylığı bağlanılardan kontrol muayenesi gerek görülenlerce, kararın bildirildiği tebliğ yazısında belirtilen kontrol muayenesi tarihinden önce bağlı bulunulan kurum ünitesine müracaat edilmesi gerekmektedir.

Kurum sağlık kurullarının vermiş olduğu kararlara itiraz

Kurum sağlık kurullarının vermiş olduğu kararlara karşı en yakın Sosyal Güvenlik İl/Merkez Müdürlüğüne verilecek bir dilekçeyle itiraz edilebilir.

İtiraz, sosyal sigorta yüksek sağlık kurulunca değerlendirilir. Yüksek sağlık kurulu bağımsız bir kurul olup dosyadaki tüm sağlık kurulu raporları ve dayanağı tıbbi belgeleri inceleyerek karar verir. Kurul kararları nihaidir.

İşe girildiği tarihte malul olduğuna karar verilenlerin durumu

Kurum sağlık kurullarınca haklarında “işe girdiği tarihte malul olduğuna karar verilenler”, yani sigortalı olarak ilk defa işe girildiği tarihte de malul sayılmayı gerektirecek derecede (çalışma gücünüzün %60'ının kaybı) hastalık ve arazlara sahip olanlar hakkında maluliyete ilişkin hükümler uygulanmaz. Bu kişilerin durumu yaşlılık sigortasından erken emeklilik koşulları çerçevesinde değerlendirilir.

Harp Malulü: Subay, astsubay, uzman jandarma, uzman erbaş ile Türk Silahlı Kuvvetlerince görevlendirilen 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalılardan;

- Harpte fiilen ateş altında,
- Harpte, harp bölgelerindeki harp harekât ve hizmetleri sırasında, bu harekât ve hizmetlerin sebep ve etkileriyle,
- Harpte veya harbe hazırlık devresinde her çeşit düşman silâhlarının etkisiyle,
- Askerî harekâtı gerektiren iç tedip ve sınır hareketleri sırasında, bu hareketlerin sebep ve etkisiyle,
- Barışta veya olağanüstü hâllerde, emir veya görev ile uçuş yapan uçucularla hangi meslek ve sınıftan olursa olsun emirle görevli olarak uçakta bulunanlardan uçuşun havadaki ve yerdeki sebepleriyle ve yine emir ve görev ile dalış yapan dalgıçlarla, hangi meslek ve sınıftan olursa olsun emirle görevli olarak denizaltı gemisinde veya dalgıç kitasında bulunanlardan denizaltıcılığın veya dalgıçlığın çeşitli sebep ve etkileriyle,
- Anayasa'nın 92'nci maddesi veya

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler uyarınca Türk Silahlı

Kurum sağlık kurullarının vermiş olduğu kararlara karşı en yakın Sosyal Güvenlik İl/Merkez Müdürlüğüne verilecek bir dilekçeyle itiraz edilebilir.

Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesini gerektiren durumlarda, birliklerin buldukları yerlerden hareketlerinden itibaren yurt içinde, yurt dışında, yabancı ülkelerde veya yurda dönüş sırasında vazife malulü olanlara denir.

5510 sayılı Kanun dışında 2330 sayılı Nakdî Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun'un 7. maddesinde de yapılacak sağlık yardımları;

“Bu kanunun kapsamında bulunanlardan, tedavi giderleri kamu kurum ve kuruluşlarınca karşılanamayanların tedavileri; devlet üniversitesi, Sosyal Sigortalar Kurumu hastaneleri ile askerî hastanelerde ücretsiz olarak yapılır.” (31.07.2016 tarihinde “Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Millî Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname” kapsamında GATA ve asker hastaneleri Sağlık Bakanlığına devredilmiştir.).

Bu kanun kapsamına giren yedek subay, erbaş ve erlerden askerlik yükümlülüğü sona ermiş olup henüz vazife malullüğü maaşı bağlanmamış olanlardan tedavileri devam edenlerin maruz kaldıkları hastalık, yaralanma ve engelli hâle gelmelerden dolayı tedavilerini sürdürmek üzere ilgili sağlık kuruluşlarına sevkleri, ikametgâhındaki veya ikametgâhına en yakın askerlik şubeleri tarafından sağlanır. Sevk edilen hasta ile sevk edildikleri yerlere bir kimse refakatinde gitmesinin resmî tabip raporuyla belgelenmesi durumunda refakatçisine; gidiş ve dönüş yol ücreti ile gidiş ve dönüş süresi için gündelik, sevk eden askerlik şubesi tarafından peşin veya avans olarak ödenir. Yol ücretinin ödenmesinde şehirler arası kara yolu toplu taşıma vasıtası ücretleri; gündelikte ise en düşük dereceli devlet memuru gündeliği esas alınır. Bunlardan ambulans veya özel vasıtalarla hastanelere gitmesi resmî tabip raporuyla belirlenenlerin ambulans veya özel vasıta ücretlerinin ödenmesinde yerel rayiçler esas alınır. Ödenen yol ücretleri, gündelikler, ambulans veya özel vasıta ücretleri Millî Savunma Bakanlığı bütçesinden karşılanır.

Ödenen yol ücretleri, gündelikler, ambulans veya özel vasıta ücretleri Millî Savunma Bakanlığı bütçesinden karşılanır.

Sigortalıların görevlerini yaptıkları sırada veya görevleri dışında idarelerince görevlendirildikleri herhangi bir kamu idaresine ait başka işleri yaparken ya da idareleri tarafından sağlanan bir taşıtla işe gelişi ve işten dönüşü sırasında veya iş yerinde meydana gelen kazadan doğmuş olursa buna **vazife malullüğü** denir.

5510 sayılı Kanun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa 4'üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı olanlar için aşağıdaki hâllerde vazife malullüğü hükümleri uygulanır. 25'inci maddede belirtilen malullük; sigortalıların vazifelerini yaptıkları sırada veya vazifeleri dışında idarelerince görevlendirildikleri herhangi bir kamu idaresine ait başka işleri yaparken bu işlerden veya kurumlarının menfaatini korumak maksadıyla bir iş yaparken ya da idarelerince sağlanan bir taşıtla işe gelişi ve işten dönüşü sırasında veya iş yerinde meydana gelen kazadan doğmuş olursa buna vazife malullüğü ve bunlara uğrayanlara da vazife malulü denir.

Vazife malullükleri;

- Keyif verici içki ve her çeşit maddeler kullanmaktan,

- Kanun, tüzük ve emir dışında hareket etmiş olmaktan,
- Yasak fiilleri yapmaktan,
- İntihara teşebbüsten,
- Her ne suretle olursa olsun kendisine veya başkalarına menfaat sağlama veya zarar verme amacından, doğmuş olursa bunlara uğrayanlar hakkında vazife malullüğü hükümleri uygulanmaz.

Kamu idareleri vazife malullüğüne sebep olan olayı, o yer yetkili kolluk kuvvetlerine veya kendi mevzuatına göre yetkili mercilere derhâl, kuruma da en geç 15 iş günü içinde bildirmekle yükümlüdür.

Kuruma bildirim, aynı süre içerisinde sigortalılar veya hak sahiplerince de yapılabilir. Vazife malullüğüne sebep olan olaydan kamu idarelerinin yetkili mercilerinin haberdar edilmemiş olması hâli dışında; ilgililerin bildiri, kamu idarelerinin bildirim sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.

5510 sayılı Kanun dışında 2330 sayılı Nakdî Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun'da da vazife malullüğüne ilişkin hükümler bulunmaktadır. 2330 sayılı Kanun gereğince;

Ödenen yol ücretleri, gündelikler, ambulans veya özel vasıta ücretleri Millî Savunma Bakanlığı bütçesinden karşılanır.

- İç güvenlik ve asayişin korunması veya kaçakçılığın men, takip ve tahkiki veya trafik ve yol güvenliğini sağlamak konularında görevlendirilen Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik Komutanlığı personelini,
- Silahlı kuvvetler mensuplarını,
- Millî İstihbarat Teşkilâtı mensuplarını,
- Çarşı, mahalle ve kır bekçilerini,
- Orman memurları ve personeli ile gümrük muhafaza memurlarını,
- Güven ve asayiş ihlal eden eylemlere ve kaçakçılığa ilişkin olayların soruşturma ve kovuşturma işlemlerini yürüten adli ve askerî hâkimleri, Cumhuriyet savcı ve yardımcılarını askerî savcı ve yardımcılarını,
- Güven ve asayiş ihlal eden eylemler ile kaçakçılığa ilişkin eylemlerin önlenmesine yönelik görev yapan mülki idare amirlerini;
- Tutuklu ve hükümlülerin sevk ve nakilleri ile ceza ve tutukevlerinin iç ve dış güvenliğini sağlamakla görevli bulunan personeli;
- Güven ve asayişin korunmasında hizmetlerinden yararlanılması zorunlu olan ve yetkililerce kendilerine bu amaca yönelik görev verilen kamu görevlileri ve sivilleri;
- İç güvenlik ve asayişin korunmasında veya kaçakçılığın men, takip ve tahkiki ile ilgili olarak güvenlik kuvvetlerine kendiliklerinden yardımcı olmuş ve faydalı oldukları yetkililerce tevsik edilmiş şahısları;
- Devlet güçlerini sindirme amacına yönelik olarak yapılan saldırılara maruz kalan kamu görevlilerine, bu görevlerinden dolayı ya da görevleri sona ermiş olsa bile yaptıkları hizmet nedeniyle derhâl veya maruz kaldıkları yaralanma veya hastalık sonucu sakat kalmaları hâlinde, bağlı oldukları sosyal güvenlik mevzuatına göre emekliye sevk edilenlere vazife malullüğü aylığı bağlanır.

Malullük sigortasından faydalananların aynı zamanda kendisi, eş ve çocukları ve diğer sosyal güvenlik kurumlarından yardım almayan ana-babasına da sağlık yardımı yapılır.

Malullük sigortasından faydalananların aynı zamanda kendisi, eş ve çocukları ve diğer sosyal güvenlik kurumlarından yardım almayan ana-babasına da sağlık yardımı yapılır.

Örnek

- Sosyal devlet, zayıf konumda olan kişileri korumaya yönelik tedbir almak zorundadır.

Bireysel Etkinlik

- Sağlık hizmetlerine erişim hakkı kavramına ilişkin kaynakları araştırınız.
- Malullük ve yaşlılık kavramlarının birbirinden farkını tartışınız

Özet

- Sağlık hakkı, anayasal olarak temel bir hak olup devlet bu hakkın kullanılmasında tüm vatandaşlarına eşit imkân sağlamakla yükümlüdür. Sosyal devlet olmanın getirdiği yükümlülüklerden biri olarak korunması gereken ve yardıma muhtaç kişileri ise korumak ve kollamak bu kişilere bakmak en önemli unsurlardan biridir. Bunun yanında T.C. Anayasası'nın 56. maddesinin son fıkrasında "Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir." düzenlemesi mevcuttur. Buna göre devlet sağlık hizmeti sunarken bu hizmeti yaygın hâle getirmek için düzenleme yapma yetkisine sahiptir. Bu düzenlemeler, ekonomik veya sosyal olarak zayıf konumda bulunan kişileri de göz önünde tutarak bunlara en temel haklardan biri olan sağlık hizmetinden yararlanma hakkını kullanabilecekleri imkânları sağlar. Çocuklar, alışılmadık olarak anne-babalarının kendilerine sunduğu sağlık hizmetinden faydalanırlar.
- Ancak bazı durumlarda örneğin anne-babanın sağlık hizmetinden faydalanamadıklarında yani anne veya babanın sigortalı olmaması durumunda herhangi bir sağlık sorununda devlet, bu hizmeti genel sağlık sigortası yolu ile sağlık hizmetini sunacaktır. Bunun dışında anne-babası olmayan sosyal hizmet kurumlarında barınan çocuklara da sağlık hizmeti devlet güvencesi ile sunulmaktadır.
- Korunması gereken bir diğer unsur olan yaşlılar için ise yine herhangi bir sigortanın bulunmaması durumunda sağlık hizmeti devlet tarafından sunulur. Genel sağlık sigortasına ilişkin düzenlemeye göre 65 yaşından büyük yaşlılar, prim ödeme yükümlülüğüne bakılmaksızın ve pirim ödeme yükümlülüğü aranmaksızın sigortalı sayılmaktadır.
- "Yaşlılık" sözlük anlamı olarak yaşlı olma, artmış yaşın etkilerini gösterme hâli olarak tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü 65 yaş ve üstünü yaşlı, 85 yaş ve üzerini çok yaşlı olarak tanımlamıştır. Hukuk düzenimizdeki düzenlemelerden yaşlılık kavramı için 65 yaş ve üstü olarak anlaşılmaktadır.
- Sigortalı olan ve isteğe bağlı olarak sigortalı olan kişiler, yaşlılık sigortası olarak adlandırılan güvenceden faydalanırlar. Bu güvence aylık ve sağlık hizmetlerinden faydalanma imkânı sağlar.
- Sigortalı olan yaşlılar, isteğe bağlı sigortalı olan yaşlılar, herhangi bir sigortası olmayan ancak 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler, herhangi bir sigortası olmayan ancak 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu hükümlerine göre korunma, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden ücretsiz faydalanan kişiler ve ayrıca yine genel sağlık sigortalısının, sigortalı veya isteğe bağlı sigortalı sayılmayan, kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olan ana ve babası olarak sınıflandırmak gerekecektir.
- Malul olan kişiler de devletin koruması altındadırlar ve sağlık hizmetlerinden bu garanti ile faydalanırlar.
- 5510 sayılı Kanun ile yürürlüğe giren ve sosyal güvenlik hukuku açısından da önemli bir düzenleme olan genel sağlık sigortası, 18 yaşından küçükleri ve 65 yaşından büyük yaşlıları prim ödeme yükümlülüğüne bakılmaksızın ve prim ödeme yükümlülüğü aranmaksızın sigortalı sayılmaktadır.
- Genel sağlık sigortası; kişilerin öncelikle sağlıklarının korunması, sağlık riskleriyle karşılaşmaları hâlinde oluşan harcamanın finansmanını sağlayan sigorta olarak tanımlanmıştır.
- Çocukların Sağlık Hizmetlerinden Yararlanmasına İlişkin Mevzuat**
- Medeni Kanun ve İş Kanunu'nda çocuk sayılmak için farklı yaş sınırları mevcuttur. Bunun yanında uluslararası bir düzenleme olması nedeniyle Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin birinci maddesi çocuk kavramını "on sekiz yaşından küçük insan" olarak tanımlamıştır.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin birinci maddesi çocuk kavramınıküçük insan olarak tanımlamıştır.
Cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?
 - a) 15
 - b) 16
 - c) 17
 - d) 18
 - e) 14
2. "Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'e göre aşağıdakilerden hangisi genç işçi sayılır?
 - a) 15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış kişi
 - b) 15 yaşını tamamlamış, ancak 17 yaşını tamamlamamış kişi
 - c) 16 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış kişi
 - d) 14 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış kişi
 - e) 14 yaşını tamamlamış, ancak 20 yaşını tamamlamamış kişi
3. Aşağıdakilerden hangisi bakmakla yükümlü olunan çocuklardan değildir?
 - a) Yüksek öğrenim görmesi hâlinde 25 yaşını doldurmamış çocuklar
 - b) 18 yaşını doldurmamış çocuklar
 - c) Lise ve dengi öğrenim görmesi hâlinde veya 5/6/1986 tarihli ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununda belirtilen aday çıraklık ve çıraklık eğitimi ile işletmelerde mesleki eğitim görmesi hâlinde 20 yaşını doldurmamış çocuklar
 - d) Yaşına bakılmaksızın çalışma gücünü en az %60 oranında yitirdiği kurum sağlık kurulu tarafından tespit edilen evli olmayan çocuklar
 - e) Yüksek öğrenim görmesine rağmen 28 yaşını doldurmamış çocuklar
4. Çocuğun sağlık hizmetinden faydalanmaya başlayabilmesi için aşağıdaki işlemlerden hangisi yapılmalıdır?
 - a) Nüfus Müdürlüğüne kayıt
 - b) Anne babanın evliliğinin tescili
 - c) Babanın çocuğu tanınması
 - d) Aktivasyon sistemine kayıt
 - e) Anne babanın sosyal güvenlik kaydının tescili

5. Dünya Sağlık Örgütü aşağıdaki kişilerden hangisini çok yaşlı olarak tanımlamıştır?
- 65 yaşını doldurmuş kişiler
 - 60 yaşını doldurmuş kişiler
 - 70 yaşını doldurmuş kişiler
 - 75 yaşını doldurmuş kişiler
 - 85 yaşını doldurmuş kişiler
6. Bir kişinin malul olarak kabulü için üretim gücünün ne kadarını kaybetmiş olması gerekir?
- %20
 - %40
 - %50
 - %60
 - %70
7. Aşağıdaki durumlardan hangisi gerçekleşirse vazife malullüğü uygulanabilir?
- Keyif verici içki ve her çeşit maddeler kullanmak
 - Kanun, tüzük ve emir dışında hareket etmiş olmak
 - Yasak fiilleri yapmak
 - İntihara teşebbüs etme
 - Harpte fiilen ateş altında kalmak
8. 18 yaşını geçmemiş ve ailesi tarafından bakılması gereken çocukların anne-babalarının ayrı olmaları hâlinde aşağıdakilerden hangisinin sağlık sigortasından yararlanması mümkündür?
- Annenin sağlık sigortasından
 - Babanın sağlık sigortasından
 - Genel sağlık sigortası fonundan
 - Velayet hakkı verilmiş ebeveynin
 - Sağlık bakanlığı sigorta fonundan
9. 5510 sayılı Kanun kapsamına giren yedek subay, erbaş ve erlerin tedavileri için harcanan yol ücretleri, gündelikler, ambulans veya özel vasıta ücretleri aşağıdakilerden hangisi tarafından ödenir?
- Millî Savunma Bakanlığı
 - Genel Kurmay Başkanlığı
 - Sağlık Bakanlığı
 - İçişleri Bakanlığı
 - Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

10. Eğitim durumuna bağlı olarak sağlık yardımları 20 ve 25 yaşına kadar uzatılacak çocukların aktivasyonlarının devam etmesi için ne zaman bildirimde bulunmak gerekir?
- a) Okula kayıt yaptırdığında
 - b) Her öğrenim dönemi başında
 - c) Her öğrenim dönemi sonunda
 - d) Okulla ilişiği kesildiğinde
 - e) Sağlık Provizyon Aktivasyon Sistemi talep ettiğinde

Cevap Anahtarı

1.d, 2.a, 3.e, 4.a, 5.e, 6.d, 7.e, 8.d, 9.a, 10.b

YARARLANILAN KAYNAKLAR

A. Can Tuncay, Ömer Ekmekçi,(2016), Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri.

Arıcı Kadir, (2015), Türk Sosyal Güvenlik Hukuku.

Güzel Ali , Okur Ali Rıza , Caniklioğlu Nurşen ,(2016), Sosyal Güvenlik Hukuku.

Korkusuz M. Refik , Uğur Suat (2016), Sosyal Güvenlik Hukuku.

<http://www.sgk.gov.tr/>

http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/cocuk_cirak_ve_genc

<http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/emekli/malulluk/malullukk/malulluk>